

W)

Bariéra byla neprorazitelná, nepřekročitelná, nezlomná. Po dohodě s doktorem Dykastem vyrazil J. M. Blok v tempu molto vivace na všechny světové strany velkoměsta, aby zajistil jakéhokoliv zřizovatele, který by byl ochotný oficiálně provozovat jejich představení.

Škemral o vyslyšení na krajské agentuře, ale k řediteli ho nepustili, propadl hned u prvního dramaturga, který nasliněným ukazovákem prolistoval scénář Dezertérů a už po chvíli se mu vydula tvář a vypoukly oči, pak osvobodil výdechem zadržovaný vzduch a zdvořile se zeptal Michala, jestli nemá potíže se zažíváním a netrpí halucinacemi. Když zavrtěl záporně hlavou, vrátil mu dramaturg text a připojil dobře míněnou radu: nechte si změřit tlak a tohle radši nikde neukazujte.

Michal přesto scénář Dezertérů ukazoval dalším úředníkům dalších institucí, kteří se pobaveně usmívali nebo ustrašeně špitáli a píchali palcem vzhůru ke stropu nebo si ťukali na čelo. Všichni se shodovali v jednom: karikovat, kritizovat, a dokonce extrémně posunout činnost civilní obrany až k fanatismu a lynči je naprosto zavádějící a nepravděpodobné. Nehledě na to, že civilní obrana, jako organizovaná složka obrany státu, nemůže být takovýmhle způsobem znevažovaná, už jenom proto, že by každý průměrně normální občan mohl zapochybovat o její smysluplnosti a to by se nám nemuselo při eventuálním ohrožení státu vyplatit. Marně jim Michal vysvětloval, že Dezertéři spíš poukazují na sugestivní okouzlení mocí, zvrácenou potřebu manipulace lidmi, podmanivou sílu prostředí a davovou psychózu než na neúčinnost domobrany. Zdůraznil ještě, že hra je vysloveně antimilitaristická, ale úředníci ho odmávali. Byli neoblomní. Nikdo je nenaučil číst mezi řádky, taky luštit symboly a odkrývat významové vrstvy textu. Od toho tu byli jiní.

V té době se zavedla početná pátrací skupina rozkrývačů, kteří naopak nacházeli téměř pod každým nevinným slovem skrytý význam mířící proti neprůstředné ideologii. Nedoporučovali texty ke schválení se zdůvodněním: ideologicky nevhodné nebo závadné nebo nežádoucí. Polovina činných autorů přepracovávala své knihy a scénáře podle jejich stupidních připomínek, současného trendu a nálady šéfredaktora, a tak vytvářela podivné shluky vylhaných obrazů a dialogů, které leckdy dokonce nabízely nové verze skutečných historických událostí. Druhá polovina se snažila nejrůznějšími kličkami, obchvaty a rafinovaným předstíráním úprav textu zachovat původní sdělení, až se tím dlouhotrvajícím snažením unavila,

zastárla a zapomněla, co to vlastně chtěla sdělit. Rozkrývači mezitím brali slušné platy, autorské všimné a naději elévům, kteří stáli teprve na počátku v euforickém vytržení, že v nich uzrálo něco, co potřebují bezpodmínečně sdělit.

Jeden vedoucí mládežnického klubu hodinu přesvědčoval J. M. Bloka, aby Dezertéry přirozeně zakomponoval do minulosti, nejlépe do období první světové války, takže se můžou vyhnout zbytečným problémům a hra může zapůsobit se stejným vyzněním a následným úspěchem, protože kultivovanější publikum je na podobné alegorie zvyklé. Michal s díky odmítl a vnutil se do jiného klubu, kde mu nabídli autorskou a dramaturgickou spolupráci, kterou okamžitě zahájili návrhem, aby jádro domobrany tvořili mládežníci do třiceti let a dezertéry zastupovala starší generace, nejlépe odpadlíci společnosti. Hra by potom symbolizovala složité generační spory a hlavně by ukázala doktora a muzikanta jako individua, bezcharakterní bytosti, odpad krizových let, amorální intelektuály, kteří se snaží brzdit zdravý rozvoj socialistické společnosti. A přestože by je konečný soud odhalil v jejich skutečné zvrácené podobě a vyřadil z kolektivu, poskytl by jim na závěr druhou šanci, aby se nad sebou zamysleli, přehodnotili své curriculum vitae a vrátili se zpátky kající, s ochotou stát se právoplatnými, kvalitními členy společnosti. A opona. Michal nevěděl, jestli se má smát, nebo upadnout do těžké deprese. Každopádně se mu mezi lopatkami začalo rozlévat nepříjemné mrazení a ve vlasech na spáncích pocítil šimrání potu.

„Panebože, co se jim to v těch hlavách rodí,“ děsil se znovu v kouřimském ateliéru, když vyprávěl doktorovi Dykastovi své zážitky z putování za oficiálním zřizovatelem, „...a jak se vůbec dostanou na takový místa?“

„Vnutí se tam svým kádrovým profilem,“ řekl a mžitkově si promítl kariéru a životní styl svého bývalého spolužáka a posléze kolegy na fakultě, „zůstává tu podstatnější otázka, a sice kdo ta místa vymyslel.“

„Debil.“

„Debil s perfektně fungujícím mozkiem, který vymyslel strategii oblbování národa ve jménu úchvatné budoucnosti, a především plánovanou devastaci kultury, aby se nutně přizpůsobila takovému záměru.“

„Takový záměr ale přece nemůže být vynálezem osmdesátých let dvacátého století.“

„To sice není, ale tentokrát se jedná o historicky bezprecedentní jev, totiž že už jsme si zvykli a považujeme to za něco přirozeného, normálního.“

„Co s tím budeme dělat, doktore?“

„Naše možnosti jsou omezený, ale... můžeme na to poukázat právě Dezertéry a to není málo.“

„V tom případě budeme muset zvolit naši druhou variantu... představení pod širým nebem.“

„Bezesporu to bude zdravější než ve městě, zhluboka se nadechneme čerstvého vzduchu.“

„Někdy nechápu, proč takhle uvažuju,“ řekl, „přece bych v pohodě mohl psát o malý skále nad řekou nebo o zvoncích štěstí.“

„Jenomže tebe přitahuje něco jinýho, ne?“

„A v tom je právě ta potíž.“

„Ale už se nám začíná dělat hezký počasí...“

„Myslíte hezký počasí na výlet?“

„Přesně tak.“

J. M. Blok vystoupil s Lucíí z berounského vlaku v Řevnicích a přeběhli spolu kolem hald koksů, uhlí a písku k silnici, aby se zorientovali podle ukazatele. Sobotní květnové ráno se nadýmalo vůněmi a menší hotel v mlžném oparu naproti nádražní budově vypadal jako vystříhaný z papundeklu. Před hlavním vchodem stál starší pán v černém saku, který zase působil, jako by ho vedení podniku vylilo z vosku. Podobných nehybností zaznamenal Michal během cesty víc, než by si dokázal připustit, to proto, že jeho optiku zdeformovalo trhavé tempo velkoměsta. Uvědomil si, že kromě občasných procházek parkem nevytáhl paty plných sedm let. Nevypudily ho ani letní měsíce, které trávil zčásti na koupališti v Šárce a zčásti v přízemních nebo suterénních vlhkých a chladných místnostech, kde komponoval.

Teď vystoupal s Lucíí vzhůru po asfaltce, až za prodejnu potravin, kde se ve stromořadí kaštanů znovu napojili na modrou značku. Minuli házenkářská hřiště a zámeček na jižní straně a potom vkročili do lesa, našlápli na měkkou půdu vystlanou jehličím a nad hlavami se jim vzepjaly koruny habrů a bříz a špice smrků a borovic, v chůzi nasávali vůni pryskyřic a zvlhlé trávy. Minuli zdevastované lesní divadlo a pořád stoupali vzhůru, přetnuli dvě silnice vříznuté do strmého svahu, až stanuli na vrchu Kamenná a usedli na vysušený mech v dubínách.

„Je tu nádherně,“ vydechoval Michal a tvář se mu ve slunci leskla potem. Zvlhla mu i žebra a podpaží, všude ho bodalo a píchalo, svaly mu leptala kyselina mléčná a na plicích mu seděl dehtový mrak. Cítil se mizerně, zbědovaně, na doraz, a zároveň

v povětří, jakoby se vznášel nad krajinou, kroužil nad zalesněným hřebenem jako Ikaros, než mu sluneční paprsky rozehrály zavoskovaná křídla a spadl zpátky do mechu.

„Ale Dezertéry bys tu asi neodehrál,“ usoudila Lucie a vybalovala z jeho batůžku chleby se sýrem a termosku s kávou.

„Přírodní jeviště, dokonalý kulisy, perfektní atmosféra,“ zakousl se do chleba.

„Jenomže lidi by se museli dívat z druhý strany přes úvoz kukátkama,“ namítala, „a slyšeli by kulový.“

„To je fakt,“ připustil, „ale jinak by to byla paráda ... přízračný divadlo fanatiků v ohních.“

„Někdy mi taky připadáš jako fanatik.“

„Nedá se to vyloučit.“

A když potom zase klesali po žlutočervené, usmekávali se po kopcích na Hřebenech a stále padali dolů do Všenor, vzpomněla si znenadání Lucie, že se zná s hostinským výletní restaurace v chatové osadě V lavičkách na levém břehu řeky.

Po hodině se dostali k železničnímu mostu, po kterém přešli na druhou stranou a navázali betonovou rampou a pak stoupající silnicí, až se dotrámceli k osadní bráně. Poněkud toporně seběhli dolů k řece, aby unavení a žízňiví vkročili do poloprázdné restaurace. Usedli hned vlevo na lakovanou lavici, a ještě než si odložili, už vedle nich stál menší pán se zarudlým obličejem a zanícenýma očima.

„Nazdárek, pane Vítek,“ zdravila ho s úsměvem Lucie, „dáme si dvě piva, myslivce pro vás a k tomu pět minut vašeho drahoceního času, poříbovali bysme s váma něco probrat.“

„Mordyje, Lucie, ty seš moje mánie,“ zarýmoval si pan Vítek, „hned to bude,“ a přesunul se k výčepnímu pultu. Po třech rundách se dohodli, že Michal předvede své Dezertéry v oslavném rámci chatařských aktivit v sobotu třiadvacátého července v půl desáté večer. V případě, že by se nevydařilo počasí, dojednají náhradní termín, protože představení může proběhnout jenom pod širým nebem, na obdélníkovém pažitě před hospodou. Když potom vyrovnali účet a zvedli se k odchodu, zarudlý pan Vítek řekl: „Zlom vaz, chlapče,“ a plácl Jakuba Michala po zádech, „postarám se, aby bylo husto.“

„To snad ani nebude nutný.“

Do třiadvacátého vytrvale zkoušeli. Mezitím pečlivě sestavovali seznam lidí, které pozvou na představení, aby tak zabránili nežádoucím kazům v čistém materiálu

publika. Nevyhnuli se ovšem náhodným setkáním, ze kterých následně vyplynula vynucená pozvání. Tak se Michal srazil před malým divadlem v centru města se Zuzanou, která se právě loudala na dopolední zkoušku.

„Kdy budete mít druhou premiéru?“

„V červenci.“

„A pozveš mě?“

„Uvidíme,“ řekl neurčitě. Potom se rozpačitě rozloučili s tím, že jí nechá vzkaz v pokladně divadla. Doktor Dykast se dostal do podobné situace, když se potkal s bývalým kolegou z fakulty, který byl svědkem policejního zákroku v kině Vyšehrad. Odsuzoval barbarskou akci, nadával a ptal se na repete. Pokoušel se vykrouřit, nějak uhnout k jinému tématu, ale nakonec kolegu stejně pozval na Berounku. Tak den před druhou premiérou napočítali celkem dvaosmdesát lidí, kteří se zúčastní představení v rolích diváků.

V sobotu dopoledne stavěli ve stejném obsazení hráčů a techniky scénu na levém břehu Berounky. Po obědě už kolem nich kroužili nedočkavci z pozvaného publika, kteří si propojili kulturní zážitek s příjemným výletem, radili a nabízeli své síly. Dokonce přispěchalo pár aktivních chatařů se svým náčiním a kutilskými nápady. Za letního soumraku už všichni v pohodě popíjeli pivo načepované samotným panem Vítkem a naslouchali cvrkání v trávě a šplouchání říční vody. V té chvíli sáhl doktor Dykast hluboko do kapsy a přitočil se k Sylvě, aby jí vtlačil do dlaně dárek ke druhé premiéře, malého cínového vojáčka. Sylvě ukrápla do piva slza dojetí.

V půl desáté se Aládyn ostříhaný na ježka postavil před plentu ve vytaháných teplácích a svetru s véčkem, který si nazdobil stužkami a medailemi, pozdvihl pěst a v oranžovém štychu začal hustit do obecnstva hesla: „Za mír! Za naše matky a děti! Za lepší budoucnost! Za rozhlas a televizi!“ Z trávníku od řeky se ozval smích, potlesk a pohvizdování. „Za stoprocentní výnosy a výkony! Za záruky blahobytu! Věříme tomu, co je zrovna po ruce! My jsme vaše jistota... spojený armády domobrany!“ Potom se zadýchal a rozkašlal a zacouval do pozadí prokřížovaného porůznu sestavenými žebříky a rozvěšeným lanovým a síťovinou, flekatá khaki látka upnutá na ocelovém lanku mezi stromy se meziřím shrnula na doraz. Za jednotvárného rytmu bicích se ve stroboskopu a nazelenalých průvanech světla míhaly postavy v plynových maskách a protiatomových oblecích, vypínaly se na žebříkách a zase poráženecky klesaly k zemi, zasypávané Aládynovými příkazy a povely. Tak se

začal odvíjet příběh Dezertérů, který vyfabulovali doktor Dykast a Jakub Michal Blok za chatkou v prostoru výukového a rekreačního střediska Vamperk.

Ze zvukového záznamu se ozve ohlušující výbuch a zároveň reflektory vyšlou zlatavý záblesk světla. Všichni padnou tváří k zemi, nohama předpisově k explozi, ale po chvíli už se zdvíhají a zmateně rozhlízejí. Aládyn jásavě oznamuje nenadálý útok imperialisty. Michal si strhne plynovou masku z obličeje a uchopí ovation, příliv zpěněného beatu nese na hřbetu vln působivě nakřáplý dvojhlas: „Děsí nás tím, na co se sami těší, sehrajej tým páprdu s bílou pleší, od plenek dril a sunar nenávisť, perfektní styl, každé to brzo zjistí.“ A jen dohraje první skladbu, přeskočí Michal ke klávesám, aby s tvrdou podmalbou Rafanovy baskytary zazpíval: „Jdou vpředu jako fata morgána, podivní proroci, něco si drmolí, něco v prstech lámou, vzpínají ruce k výšinám, zbavení emocí, potí se v podpaží, na spáncích prokvetlých fámou,“ a publikum bouří vsedě i ve stoje na ztemnělém trávníku za tleskání kačen a lysek v rákosí u břehu, jejich emoce prskají a jiskří, světélkují nad řekou jako první signály probuzeného porozumění. To už Michal a doktor svlékají atombordely, a jak se vzdalují z bojového prostoru, táhnou za sebou khaki oponu, takže podélně dělí travnaté jeviště horizontem, který vplývá do reálného prostředí. A jen zmizí za zeleným horizontem, už vpředu pochoduje Aládyn s Rafanem a Sylvou, kteří jsou na stopě zběhů, doprovází je temná rytmika Maxových kotlů a perkusí. Tak nastává štvance na dezertéry a každé kolo je zběsilější, nenávistnější a fanatičtější. V okamžiku, kdy se před diváky znovu objeví Michal s doktorem a Sylva, tentokrát v roli vesnické dívky jim dává napít vody, zpívá Jakub Michal sarkasticky: „Ještě jednou se podívej, ještě jednou se koukni, ještě chvíli se usmívej, pak si na propadlo stoupni, a ještě než se zbavíš pout, jednou naposled si houkni, klidně si můžeš odplivnout, pak se na provaze zhoupni.“ A s posledním akordem ovationu vtrhne před horizont Aládyn se svými kumpány, svazují zběhy a triumfálně si je dovádějí z jeviště.

O přestávce vypochovali účinkující s prádelními hrnci buřtguláše vstříc obecenstvu. Sylva s Michalem sázeli naběračkami porce do vypůjčených talířů a misek a pobízeli lidi, aby se neostýchali a brali. Nejdřív se přišouralo jen pár odvážlivců, ale během chvíle už narostla před výdejem dlouhá fronta, každý chtěl ochutnat kulinářské dílo z muzikantské kuchyně. Došla řada i na Zuzanu Herovou. Podala svou misku Michalovi a řekla: „Fakt perfektní představení... docela mě mrzí, že v tom nehraju,“ zarazila jeho naběračku a ucukla s miskou, „to stačí, držím dietu.“

„Hraješ jinde,“ a dodal ironicky, „v opravdovém divadle.“

„Nevím, jak se poměřuje opravdovost.“

„Pocitem opravdovosti, tedy že ti nikdo nelže do ksichtu.“

„Snad,“ stačila ještě říct, než ji huhlající zbytek fronty vytlačil od prádelního hrnce do naředěné tmy před výletním restaurantem, kde sklonila hlavu ke své voňavé porci buřtguláše. A všude kolem zněly radostné výkřiky z uvolněného davu, cinkání lžic o misky a půllitrů o půllitry, zatímco temná hladina řeky ubíhala ke splavu bez jediného povzdechu.

Potom to uviděla. V okamžiku, kdy pozvedla hlavu, aby se zhluboka nadechla večerního vzduchu, zahlédla, jak se po šterkové cestě spouštějí dolů k restauraci čtyři žlutobílé policejní vozy s antonem v závěsu. Chtěla se rozeběhnout zpátky k Michalovi, ale už při prvním pohybu si uvědomila, že je na všechno příliš pozdě. Vzápětí se příslušníci vyrojili, aby se vrhli s napřaženými obuškami mezi lidi a začali je nekompromisně rozhánět. Kdo se pokusil vzepřít, ochutnal tvrzenou gumu pendreku, kdo nahlas zaprotestoval, okusil totéž, takže minimálně polovina diváků by mohla potvrdit, že se dezert po hlavním chodu opravdu vydařil. Během půl hodiny hlava nehlava rozprášili obecnost po břehu Berounky, zarazili čepování piva, naložili Michala a doktora Dykasta spolu se dvěma náhodnými svědky do vozů a pohrozili panu Vítkovi, že stráví sezonu v jiném zařízení.

„Jakube,“ vykřikla úzkostně Lucie, ale nikdo už jí nevěnoval pozornost.

„Václave,“ šeptla vedle ní skleslá Týna a útrpně přivřela oči. To už se pohotovostní vozy obracely a sunuly vzhůru, v měsíčním světle se hrabaly po cestě jak obrovití skarabeové. A řeka se vracela k pramenům, země k trilobitům a nebe do božského úsvitu počátku.

Zuzaně Herové bylo naprosto jasné, že vyšehradská událost působí vedle toho poberounského, zpola uskutečněného představení jako babská pranice vedle revolučního převratu.

Když se vrátila po půlnoci domů, posilněná několika sklínkami ginu, praštila sebou na válendu a oběma rukama si sevřela hlavu. Nevěděla, co si s realitou nepřiměřeného policejního zákroku počít. Přestože tentokrát po Michalově zvacím listu, který jí předala pokladní v divadle, neřekla nikomu ani slovo, znovu a mnohonásobně razantněji se odehrála zásahová scéna, za kterou zřejmě nese vinu

zase jenom ona, ačkoliv ani nechápala důvod svého sebeobvinění. Nedokázala si vysvětlit, jak se o téhle pečlivě naplánované, konspirativní akci dozvěděla Státní bezpečnost a její věrné služebnictvo. Dost věrohodně jí znělo, že už doktoru Dykastovi a Michalovi stačili založit složku, kterou průběžně doplňovali a obohacovali dalšími podnětnými poznatky. A jediný, kdo by mohl v téhle šíleně překérní situaci zasáhnout ve prospěch obou dezertérů, aby se nedostali možná až do cely, byl samozřejmě Ambrož Bernard, na nikoho jiného si nevzpomněla. Pokud ovšem sám nestojí v pozadí, což nelze nijak dokázat. Zvedla se z válendy a začala přecházet od okna v pokoji do koupelny a zase nazpátek, až ji nakonec napadlo, že jediný způsob, jak ovlivnit pana docenta, donutit ho k neodkladné záchranné akci, je vlastní oběť. Otrásla se, když si obraz po obraze představila celý obětní rituál, nicméně se nenabízela jiná cesta. Po chvílce zaváhání sáhla po telefonu a vytočila jeho číslo do vily na Hanspaulce a při tom se modlila, aby v téhle pokročilé noční hodině byl ještě vzhůru a vyslechl její prosbu.

Po několikerém zazvonění přece jenom zvedl sluchátko a rozespale, nevrle se představil. Zuzana mu hned začala překotně vyprávět příběh z všensorské chatařské osady, samozřejmě stačila pochválit Dezertéry, aby nakonec odsoudila drsnou operaci Veřejné bezpečnosti. Navrhovala mu, že by se mohli zítra večer sejít ve vile na Hanspaulce a v klidu spolu probrat veškeré možnosti, jak intervenovat na příslušných vhodných místech. Zdvořile ji odmítl. Řekl, že ho velice mrzí, jak to všechno dopadlo, ale v kruzích policie a soudů se nikdy nepohyboval, tudíž nemá k dispozici žádnou páku, kterou by pohnul osudem zadržených dezertérů. Potom zavěsil.

Docent Bernard si prohlížel hotové plátno na malířském stojanu v ateliéru Davida Olnera a tvářil se jako by nedopatřením polkl luční kobylku. Jeho vlastní portrét v zelených odstínech olejových barev nedokázal patřičně ocenit, zpočátku ani dešifrovat.

„Vypadám jako vodník,“ hodnotil obraz, „copak nemáš jinou barvu než zelenou?“

„To určitě mám, ale takhle mi to pocitově přišlo optimální, zelená je barva naděje... myslím, že se k tobě náramně hodí, vystihuje tvoje charisma.“

„Myslíš?“ zapochyboval. „A kde mám teda ksicht?“

„Panebože,“ zaúpěl malíř Olnér, „copak sis z těch výstav, co jsme spolu prošli, vůbec nic neodnesl? Tohle je tvůj ksicht,“ plácal dlaní do plátna, „tady je nos, brada, oči, copak pořád nic nevidíš?“

„Nojo, teď tak trochu,“ zašumloval a pak znalecky poodstoupil a dvěma prsty si brousil svoji skutečnou bradu, „už to vidím... možná by to chtělo do tváří přidat trochu zdravíčka,“ zažertoval.

„Ty jsi fakt blázen,“ David Olnér se trochu zklidnil.

„Blázen,“ opakoval po něm, „nojo, blázen,“ a pak se svalil do křesla. Asociačně se přenesl k řešení problému, který mu nastínila Zuzana. Dostal ďábelský nápad, jak zbavit oba dezertéry nedůstojného vyšetřování, vazební věznice a vláčení po soudech. Vzápětí pocítil známou bolest, jako by za ten nápad zaplatil vlastním srdcem, a o hodinu později se znovu ocitl na oddělení přítele doktora Fischera, odkud druhý den zavolal Zuzaně.

Zuzana Herová s jeho pokyny a samozřejmě nezbytným kontaktem mohla začít jednat. Vylétla do ulic metropole s pocitem očekávaného spasitele, který svými křídly rozmetá a zvrátí nevlídný osud.